

Finner fôrresepten

med fullfôr og plansilo

HÅ: Olaf Varhaug har sammen med Hå Rekneskapslag og Tine gjort et dypdykk inn i grovfôrregnskapet på gården sin. Fiks ferdig og godt blandet konservert gras på fôrbrettet, koster 3,83 kroner per fôrenhet.

TEKST OG FOTO: Sjur Håland

Dyra kvitterer med god helse, høy ytelse og svært akseptabel tilvekst. Grovfôrtallenes tale er tydelige nok, men forteller ikke alt.

– Vi har problemer med å definere eksakt hvor mye diesel som går med til å drive fullfôrblander, tallene som kommer fram i beregningen, er trolig litt lave. Bedre helse og høyere ytelse i besetningen som følge av fôring med fullfôr, er etter vår erfaring betydelig; dette kommer heller ikke med i tallene. Men uansett er mulighetene til å knekke grovfôrtallene et veldig bra verktøy, sier jærbonde fra gården Varhaug i Hå kommune, som årlig produserer nær 500 000 fôrenheter med grovfôr til dyra sine.

FORNØYD MED FULLFÔR

Olaf Varhaug er klar på at han ikke har behov for å forsvare egen fôringsstrategi med nebb og klør.

– På ingen måte. Jeg er underveis og innstilt på at det kan komme endringer, men i det store og hele er jeg fornøyd med det opplegget vi har nå. Og fullfôrvogna er definitivt kommet til gårds for å bli, understreker han.

I Norsk Landbruk nummer 8 ble Martin Mæland sitt grovfôrregnskap presentert. Han har valgt et opplegg med tårnsiloer, rundballer, fylltømmer og Feed Robot. Olaf Varhaug har prioritert å konservere alt grovfôret i plansiloer og lager sin egen fôrblanding ved hjelp av en fullfôrblander fra Keenan. Han har en omfattende maskinpark og har, sammen med faren, Abraham, valgt å gjøre mesteparten av arbeidet med fôrdyrkinga selv.

– Far bidrar med både arbeidskapasitet og mer enn 40-års erfaring som husdyrbonde og grovfôrdyrker. Vi samarbeider godt og er effektive. Skulle jeg hatt en tilsatt i stedet for far, som ikke teller timer, ville nok bildet ha vært noe annerledes. Kanskje jeg da hadde satset mer på å leie entreprenør, enn tilfellet er i dag, sier han.

STORT AREAL

Full konsesjon på gris i kombinert besetning, i tillegg til melkeproduksjon med fullt påsett og en kvote på 600 000 liter, bidrar til at de to har nok å gjøre. Olaf understreker at det er husdyrproduksjonen som utgjør hovedinteressen og motivasjonen til å stå ▶

Drifta på gården

Navn: Olaf Varhaug

Gård: Varhaug i Hå kommune på Jæren

Drift: Melkeproduksjon med kvote på 600 000 liter, fullt påsett. Kombinert svineproduksjon opp mot konsesjonsgrensa.

Areal: Disponerer 600 dekar dyrka, 130 dekar kulturbeite og del av et større fellesbeite

H.O.H.
12
meter

Graddager
1109

Graddag uttrykker en kombinasjon av temperatur og tid, der 1 graddag = 1 °C per døgn. Vekstperioden er regnet fra 1. april til 30. september. Basistemperaturen er 5°C.

BLANDING MED BYGG: Maxammon-behandlet bygg er en del av fôrasjonen, i tillegg til kraftfôr, mineralblanding, helsæd og silo med ulike kvaliteter fra fire slåtter.

4 spørsmål om økonomi

1 Bruker du rådgivningstjenester i drifta?

– Ja, jeg bruker Keenan for rådgivning og rådgivningstjenester fra Tine.

2 Hvordan har lønnsomheten endret seg de siste årene?

– Kanskje det rette vil være å svare at lønnsomheten har vært svakt stigende de siste årene.

3 Hvordan vil du innrette drifta de neste fem årene?

– Jeg har ingen planer om store endringer i forhold til i dag. Å få gode produksjonsresultater ut ifra dagens driftsopplegg, er viktig. Jeg har noen tanker om et maskinhus med eget fôrblanderom en gang i framtida, om ting legger seg til rette.

4 Hva er din beste investering?

– Melkeroboten gir en fantastisk fleksibilitet og frigjør tid til andre oppgaver.

► på, men med en utdanning som maskinfører, og tidligere karriere som maskinoperatør og anleggsgartner hos entreprenøren Varhaug Park og Hage i ryggsekken, innrømmer han gjerne at han også liker å kjenne lukta av olje og diesel.

Det kan trengs når vel 600 dekar dyrka mark, 130 dekar kulturbeite og en part av et 3 500 dekar stort fellesbeite skal stelles.

Bygningsmassen er omfattende. Løsdriftsfjøset fra 2009 har plass til 230 storfe, mens mellom 30–40 ungdyr har god plass i den eldre låvebygningen.

VALMET OG KEENAN

Melkinga foregår automatisk ved hjelp av en melkerobot fra DeLaval. Siloføret blir tildelt på det 4,5 meter breie fôrbrettet med en Keenan fullfôrvogn, tilkopledd en Valmet 6400.

– Fullfôrblenderen har vært i bruk siden 2011, før det brukte vi traktor og avlesservogn, forteller Olaf. Grovfôr, helsæd av bygg og Maxammon-behandlet bygg ligger lagret på en asfaltert fôrplattning på 50 ganger 60 meter. På det tre dekar store fôrlageret blir det vanligvis lagt fem plansiloer med helsæd og ulike graskvaliteter. I fôrsentralen, i enden av løsdriftsbygningen, blir det etterfylt med kraftfôr, mineralblandinger og tørr halm. Dyrene setter pris på fôrvaliteten, til og med den magre halmblandinga glir glatt ned i drøvtyggermagen til gjeldkyrne.

9 000 KILO EKM

– Fjoråret endte på 9 000 kilo EKM per årsku. Siste slakteoppgjør viste en daglig slaktevekst på oksene på 627 gram, med en fôrblending som inkluderer 2,5 kilo kraftfôr per dyr og dag, forteller Olaf Varhaug.

Olaf har plog og harv, men leier entreprenør til såing. Tromlinga gjør han selv, men med leid redskap. Han har tre gjødselvogner. To av merket Kimadan, en på 15 kubikkmeter og en på 12. Gjødselvogna fra Moi eier han sammen med en slektning. Moi-vogna blir brukt til gjødslinga på beiten. 80 dekar av dyrkaarealet ligger én mil unna, resten av arealet ligger innen en radius på tre kilometer.

– Jeg samarbeider med en nabo om husdyrgjødselkjøringa. I tillegg leier jeg noen ganger inn en sjåfør til å ta den lange transportetappen til arealet som er en mil unna. Det fine med regnearket fra NLR og Tine er at jeg nå kan få beregnet hvor mye grovfôrkostnadene blir påvirket, om jeg for eksempel leier inn tankbil med mellomlager for å effektivisere husdyrgjødselkjøringa på dette arealet.

LEIER SMITTING

Til maskinparken hører ikke finsnitte og rive, men Olaf slår gras selv med egen butterfly- og slepeslasmaskin.

– Jeg leier entreprenør til grassnitte og raking, i tillegg til en stor og tung maskin som pakker føret på plansiloen under silolegginga. Noen ganger leier vi også inn entreprenør med traktor og grasvogn i siloslåtten, forklarer han.

Å unngå jordpakking med de tunge maskinene, er viktig for Olaf.

– Jeg tror likevel det blir mindre transport på jordene med mitt driftsopplegg, enn om jeg hadde satset på rundballer, mener han.

UNNGÅ JORDPAKKING

Under mindre gunstige forhold i slåtten kjører han med mindre gras i de store vognene, en 40 kubikk-

FLERE MENYER: Med fullfôrblenderen blir det laget to fôrblendinger daglig, pluss en blanding til gjeldkyrne hver andre dag. Blandejobben tar i snitt to timer per dag.

meter Tim-vogn fra 2006 og en Kaweco på 30 kubikk fra 1987. Særlig forsiktig er han på gjenlegget med helsæd.

– Å ikke utnytte kapasiteten i maskinparken, bidrar til å dra grovfôrkostnadene opp, men å unngå ødeleggende jordpakking, er viktigere, fastslår han.

MYE VEDLIKEHOLD

– Traktorene og redskapen hører med til det som øker trivselen med bondeyrket for meg. Det er rett og slett lystbetont og gildt. På minussida kommer naturligvis vedlikeholdskostnadene. Det blir mye skruing og også en del oppdrag for de to verkstedene jeg bruker, sier han.

Olaf Varhaug får tid til å ta noen oppdrag for andre gjennom den lange vekstsesongen på Jæren. På denne måten bidrar han til å hente inn omkring 100 000 kroner i året.

– Jeg liker å komme ut litt. Det sosiale med å jobbe i lag med andre bønder, er gull verdt.

STABILT FØR

Fôrblendinga og fôringa er tids- og ressurskrevende. Men både Olaf og far, Abraham, er overbeviste om fullfôringas foretrekkelighet når gras fra 500 dekar og 100 dekar med helgrøde skal blandes og føres.

– Vi får et stabilt og homogent fôr, og kan tilby dyra nøyaktig samme fôrblending nærmest året rundt, med å plukke grovfôr fra fire slåtter i ►

FORNØYD MED FULLFØR: – Mye kan endre seg, men fullfôrvogna er kommet for å bli, den er vi veldig fornøyd med, sier Olaf Varhaug. Far til Olaf, Abraham, fyller på silo. En Valmet 6400 har fast tjeneste tilkopledd fullfôrvogna. – En seig traktor med lave gir som egner seg utmerket til fôrblending, sier Olaf Varhaug. Under blanding kjører han kraftuttaket på 540, men med redusert turtall, 1 100 o/min, på traktoren (540 v/ 1 800 o/min).

KREVER BREDEDE: Keenan-vogna er nær tre meter brei, mens fôrgangen har en bredde på 4,5 meter. – Det ideelle ville ha vært breiere fôrgang, da kunne jeg ha lagt ut med fôr og spart litt inn på både tid og kostnader, sier Olaf.

BLANDEROM PÅ ØNSKELISTA:

Blanding i fôrsentralen i enden av fjøset er ikke helt optimalt, ifølge Olaf Varhaug. Han prioriterer å betale ned på gjelda. Senere kan det bli aktuelt å bygge et eget blanderom.

KOSTBAR KVALITET: Olaf dyrker kvalitetsfôr med en kostbar mekaniseringslinje. Det krever nøye oppfølging og fornuftige valg videre, sier regnskapsfører Per Herikstad (t.v.).

Grovfôr-kostnader

Utgifter fra jord til fôrlager:
2,85 kroner per fôrenhet (inkl. verdien av eget tidsforbruk, jordarbeiding, plantevern, gjødsling, høsting, jordleie, transport)

Fra fôrlager fram til fôrbrett:
0,98 kroner per fôrenhet (inkl. verdien av eget tidsforbruk og alle kostnadene med fullfôringa)

Samla kostnader:
3,83 kroner per fôrenhet

► fire-seks ulike lager. De største utfordringene er nordavinden som stryker inn under plasten fra den åpne enden av plansiloen.

I tillegg kan de varmeste sommerdagene også by på utfordringer i forhold til varmgang.

– Beregningene fra Tine viser at jeg bruker litt for lite ensileringsvæske. Nå kommer jeg til å justere opp mengden fra kommende sesong.

TO TIMERS BLANDEJOB

I snitt går det daglig med to timer til miksing og fôring. Det blir blanda to separate blandinger til kyr og ungdyr hver dag, mens det vanligvis blir blanda fôr til gjeldkyrne hver annen dag. Keenavogna krever, som alt annet, vedlikehold. Nylig ble vogna utstyrt med ny bunn og nye kniver, verkstedregningen endte på 100 000 kroner.

– En heftig regning, så klart, men nå er vogna klar for mange nye år, med forhåpentligvis knirkefri drift, sier Olaf.

OLAF ER UREDD

Per Herikstad er daglig leder hos Hå Rekneskapslag og fører regnskapet til Olaf Varhaug. Herikstad ønsker gjerne å bidra til at den økonomiske rådgivinga blir så praktisk rettet som mulig.

– Olaf er uredd i forhold til å presentere egne tall, og han er med i diskusjonen med andre bønder. Det er veldig positivt og bidrar til at også andre ønsker å se nærmere på økonomien i egen fôringspraksis. Å trekke inn Tine og deres rådgiver Cathinka Jerkø, har vært en suksess for oss, i forhold til å belyse produksjonsøkonomien i tillegg til regnskapstallene.

– Hva med Olaf Varhaug sine valg, hva ville du ha gjort annerledes?

– Olaf har på mange måter en fornuftig og normal strategi. Valgene som ble gjort i forbindelse med bygginga av løsdriftsfjøset og fôrlageret, er forpliktende.

– Han er en flink agronom og dyrker kvalitetsfôr. Mekaniseringslinjene er kostbare; det gjelder å gjøre gode vurderinger og ta fornuftige valg i årene som kommer, sier Per Herikstad. ■

Fra grovfôrregnskapet til Olaf Varhaug

Omløpstid på enga:	5 år
Konservering i plansilo, %	100
Husdyrgjødsel:	
Totalt, m ³	6 800
Snitt kjøre lengde fra lager til eng, km	1,7
Kostnad per kubikkmeter husdyrgjødsel, kr	0,73
Areal, daa	620
Fôrenheter melk (FEM) i alt	465 500
Fôrenheter melk per dekar	751
Fôrenheter melk per kilo tørrstoff	0,93
Snittprosent tørrstoff	30
Arbeid:	
Sum arbeidstimer	494
Sum arbeidstimer per daa	0,8
Fôrenhetskostnad grovfôr kr/FEM:	
Fôrdyrking, kr	1,10
Høsting, kr	1,15
Jordleie, kr	0,89
- Tilskudd, kr	0,23
Totalkostnad fra jord til lager	kr 2,85 per FEM
Sum arbeidstimer fôring	865
Sum maskintimer fôring	1 444
Totalkostnad fra fôrlager til fôrbrett	kr 0,98 per FEM
Samla grovfôrkostnader	kr 3,83 per FEM